

D • N

21/3 1954

Flyktingarnas mission

På vintern 1851—1852 var Ludvig Kossuth, det av Ryssland och Österrike undertryckta Ungerns hjälte, på besök i USA. Han ville vinna sympati för sitt hemland, och han möttes av entusiasm, liksom tidigare i England. "Vi skall glädja oss åt", förklarade utrikesministern Daniel Webster, "att se vårt amerikanska mönster följt vid nedre Donau och på de ungerska bergen." Demokraten Lewis Cass, som stod utanför regeringen, gick längre. Amerika borde inte tillåta att "de svaga förtrycks och de starka triumferar... Jag tror att den dag skall komma då ingen kanon avfyras i hela världen om vi säger: Er sak är inte rättfärdig. Och därmed har demokratins grundsatser nått en ärorik fulländning." Andra politiker var mera tveksamma. Henry Clay formulerade en tankegång som i dylika sammanhang varit användbar sedan årtusenden; det är bättre, sade han, att "vi håller vårt ljus klart brinnande på den västra stranden, som ett ljus för alla folk, än att vi riskerar dess utsäckande bland ruinerna av fallna eller fallfärdiga republiker i Europa". Och de mera kallsinniga eller behärskade sade helt enkelt: Vad angår oss Ungerns affärer?

Att politiska ledare och grupper som besegrats och förföljs i sitt eget land flyr till andra länder för att söka fristad och bistånd är ett fenomen lika gammalt som historien. Själva deras position ger dem, bortsett från att olyckan väddar till medkänslan, ett slags moralisk

överlägsenhet. De strider mot förtryck, de begär hjälp, redan därför måste de företräda ett mått av tolerans, förbättrings- vilja, längtan till fred och frihet. Liksom de fattiga är de benägna att verka i jämlikhetens och rättfärdighetens namn; de begär inte privilegier och fävalde, även om de vid en segerrik återkomst blir hårda och maktthungliga. Till och med detroniserade tyranner brukar i landsflykten bli förespråkare för en mild och human politik; de finner, som Napoleon på S:t Helena, att hela deras tidigare strävan missförstått och vantolkats. Nödvändigheten tvingar flyktingarna att vända sig till världens samvete, till en moral som alla prisar, men som de härskande har svårt att hålla fast vid.

Sådana flyktingsskupper har gjort väldiga, om också svår- mätliga insatser i Väster- nyare historia. Ur den fördrivna irländska överklassen rekryterades generaler, politiker och engelskfientliga propagandister i Frankrike, Italien, Österrike och Spanien; hugenotterna blev emissarier för fransk yrkeskunskap och fransk kultur. Att Amerika till så stor del byggdes upp av politiska och religiösa flyktingar blev ett avgörande inslag i dess och därmed hela världens historia; de lär om frihet och fördragssamhet som inspirerats av förtrycket i Europa var en förutsättning för formandet av den första och största moderna demokratin. Under 1800-talet blev de landsflyktiga från Italien, Ryssland, Polen, Ungern och andra stater under tillfälligt

eller varaktigt tyranni nationa- litetsprincipens och folkstyrel- sens förespråkare i alla de stater som gav dem asylrätt. I Amerika hörde flyktingarna till slaveriets mest aktiva mot- ståndare, i Frankrike deltog de i de revolutioner som skulle leda till nationell och i andra hand internationell frigörelse, i England, fristaden framför andra, stimulerade de den intellek- tuella radikalismen; många av dem bidrog till att utveckla liberal och socialistisk ideologi, från Mazzini till Marx. Den största flyktingsskuppen var den polska, förstärkt efter de misslyckade upproren på 1830- och 1860-talen. Polackerna blev en frihetens främlingslegion i mot Ryssland och Österrike stridande arméer, de sökte egga Frankrike och England till in- tervention för Polens frihet; känslan för Polen var en grad- mätare för liberal hållning under de lugna årtionden då en stor del av Västeuropas medel- och arbetarklass hade tid och råd till dylik idealism.

Med en hängivenhet, en exal- tation och en lockande bland- ning av obestämdhet och extre- mism, som blev möjlig genom nederlaget, maktlösheten och de gränslösa förhoppningarna, företrädde flyktingarna de idéer som för de stora folk- grupperna bar rättfärdighetens och framstegets prägel. Främst var det de ännu oskiljaktiga idéerna om nationalkänsla och demokrati: frihet för folken och inom folken. Sociala för- bättringar skulle bli en själv- klar följd av förtryckets un- danröjande, liksom fred mel- lan folken måste följa på na- tionernas frigörelse. De lands- flyktigas önsksningar samman-

föll med de grundsatser som i de fria länderna förkunnades som mänsklighetens.

I vad mån flyktingarna di- rekt påverkade politiken i de stater där de var verksamma är i varje enskilt fall svårt att utreda. De mötte samma reak- tioner som Kossuth i Amerika, från entusiastisk vilja att hjäl- pa till överlägsen likgiltighet. Ropen på hjälp åt Polen domi- nerade gatorna i Paris några vårdagar år 1848, men regerin- gen gjorde ingenting; banket- ter bland de förmögna och de- monstrationer bland de fattiga tycktes från Stockholm till Washington vara svaren på de fördrivnas vädjanden. Kanske är det grekiska frihetskriget det enda exemplet på att känslan för en undertryckt nation väsentligt bidragit till ingri- pande med vapenmakt. Men detta innebär inte att flykting-arnas arbete var fäfångt. De var en eggelse, ett salt inom de folk där de verkade. Deras in- flytande på opinionen var en av de faktorer som bestämde regeringarnas hållning. Vid omvälvningar och konflikter, framkallade huvudsakligen el- ler helt av andra orsaker, blev de krav som flyktingarna propa- gerat avgörande för segrar- nas handlande. Det första världskriget ledde inom stora delar av Europa till nationali- tetsprincipens mer eller mind- re totala genomförande och därmed till flyktingarnas åter- komst som segrare.

Efter det andra världskriget är flyktingarna talrikare än förr, deras mission viktigare, problemet om hållningen till deras strävanden mera ömtåligt och mera centralt.